

V sredo in saboto
izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
" pol leta	3 " 80 "
" četert leta	1 " 70 "
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 50 kr.
" pol leta	3 " 80 "
" četert leta	2 " -- "

SLOVENEK.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versko se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru. Za vsak list mora biti kolek (štempelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Št. 58.

V Celovcu v sredo 2. avgusta 1865.

Tečaj I.

Slavjanska sloga in vzajemnost.

III.

Odkar je presvitli naš cesar izdal oktobersko diplomu, odzvonilo je v Avstriji absolutnej vladi, in nastopila je doba ustavnosti in svobode za večne čase: „Prostovoljno smo sklenili, da ima ta stanovitna in nepreklicljiva državna ustava vodilo biti Nam in naslednikom Našim,“ pravi cesarska beseda. V tej ustavi pa beremo v I. odstavku: „Postave dajali, prenařjali in preklicovali bomo Mi in naši nasledniki le vkupej s postavno poklicnimi zbori in z državnim zborom.“ Februarski patent — postava in duša vseh postav — pa ni bil narejen od cesarja in od postavno sklicanih zborov, timveč bil je od Šmerlinga oktrojiran in se ni prilegal ne besedi ne duhu oktoberske diplome, zatorej ni imel prave korenine pa tudi ni donasal veselega sadu. Padlo je drevo, ki ga je Šmerling sadil na pesek in poderlo vse državnike, ki so mu prilijali. Novo naše ministerstvo je menda misli in volje, vrniti se do izvirnega studenca vse naše ustavnosti in svobode, vrniti se do oktoberske diplome. „Slovenec“ je koj sperva podiral februarski patent, priporočal pa oktobersko diplomu pa tudi zdaj ves vesel kliče: „Bog daj srečo, zdaj je Avstrija po nesrečni skušnji vsaj enkrat na pravem potu.“ Zatorej pa tudi radi verjamemo, in iz cele svoje rodoljubne duše želimo, da ministerstvo Belcredi-Majláth skorej skliče vse deželne zборе, naj oni izreko in kažejo, kako naj se uravnajo državopravne in notranje razmere vseh avstrijskih kraljestev in dežel — po duhu in besedi oktoberske diplome. O tistej imenitnej dobi

naj bi potegnil mlačni vetrič in naj bi vsem poslancem — vsaj vsem slavjanskim poslancem, eno misel dal!

„Slovenec ni tako prevzetne in abotne misli, da mora njegova veljati, da so njegove nasvetbe edino prave in zveličavne, — vendar si v tako imenitnejdobi za svojo najsvetejšo dolžnost šteje, naj na ravnost pove, za kaj bi se imeli vsi slavjanski poslanci enoglasno poganjati. Te le reči so:

1. Naj Avstrija ostane edina in nerazdeljiva država. Po vseh deželnih zborih l. 1861 se je delal predlog, naj deželni zbor sklene, da je terdne volje za edino Avstrijo vse darovati. To je bilo Šmerlingovo maslo in to je bila Šmerlingova Avstrija pa ne edina, timveč enojna — vsa in cela v birokratiškem, centralistiškem, nemškem fraku. Zakaj bi se po vseh deželnih zborih, kterih za gotovo skorej pričakujemo, tudi zdaj ne narejal predlog, naj deželni zbor svojo misel izreče za stran edinosti Avstrije. In o tej priliki naj se vsi slavjanski poslanci krepko potegnejo za eno, edino in nerazdeljivo Avstrijo. Mi pa ne mislimo enojne, timveč edine Avstrije, v kterej kraljuje taka edinost, ki se strinja z oktobersko diplomu, s samostalnostjo in avtonomijo vseh kraljestev in dežel in zgodovinskimi spominki pa različnostjo narodov. Ta edinost pa le tirja, da so na Dunaju okoli svitelega cesarja ti le štirje ministri: Minister za zunanje zadeve, za vojništvo na kopnem in morju, za državne finance in za vesoljne kupoijske zadeve. Zatorej nas — očitno povemo — nekaj straši, da je Belcredi imenovan za „državnega“ ministra predlitavskih dežel. Po federalističnih pravilih nam ni treba

ne „državnega“ ministra pa tudi ne ministra za „notranje“ zadeve. „Deržavni“ ministri so samo štirje zgorej imenovani, notranje zadeve pa spadajo v oblast dvorskih kancelarjev. Morebiti da bode Belcredi predsednik dvorskih kancelarjev za predlitavske dežele, kakor Majláth za ogerške dežele in da se zavoljo tega imenuje „državni“ minister. Če pa se motimo in ni temu taka, potem vidimo v ministerstvu Belcredi-Majláth le prehodno ministerstvo (Uebergangsmisterium).

2. Naj se za štiri ravno omenjene zadeve napravi državno starešinstvo (Reichsländerssenat). Deržavni zbor, kakoršnega smo imeli po februarskem patentu, nasprotuje oktoberski diplomu, podira zgodovinske spominke, spodjeda vso deželno avtonomijo in samostalnost, nareja zamerzo in sovraštvo med raznimi narodi in deželami, koplje Avstriji čern grob stalnega nemira, vedne nesreče in gotove pogube. In kdo bi tega ne obžaloval iz celega serca?

Oktoberska diploma dalje ne pove besedice od „državnega svetovavstva“ (Staatsrath), od „gospôske zbornice“, pa tudi „ožega državnega zbora“ ne stavlja kot pravilo, timveč kot izjemo (Ausnahme). „Vsa druga postavodajna opravila, ktera niso bila do zdaj (v II. odstavku) omenjena, bojo se reševala v deželnih zborih,“ pravi diploma.

3. Naj se delijo vsem deželam in narodom enake pravice. Cesarska beseda je: „Enaka bremena — enake pravice,“ torej smejo slavjanski poslanci tirjati, da se vsem narodom in deželam delijo enake pravice. Prava enakopravnost bode pa še le tedaj stopila v življenje, kedar se osnuje

Besednik.

O zgodovini slovenske zemlje. *)

Spisal P. Hieinger.

Mnogokrat je bila v poslednjem času želja izrečena, naj bi slovenska zemlja skupno in edino vlado dobila, ter ne ostajala v množino posameznih dežel razcepljena. V deželnem zboru kranjskem 1861 je pred vsem svetom glasno povdarjal to željo dr. J. Bleiweis. — Vendar posamezne dežele, v kterih Slovenci stanujejo, se ne dajo lahko po sami narodnosti deloma razkrojiti in deloma zopet skupaj zediniti; v posameznih deželah se nahaja razunslovenskega iz davnih časov na eni strani nemški narod, na eni pa italijanski, in dolga zgodovinska zveza je med temi narodi vstvarila tudi historične pravice, ktere se ne morejo mimogredé pobrisati, da bi ostala, kakor pravijo „tabula rasa“ za zgolj narodno vredbo slovenske zemlje.

Po takem tedaj, če se hoče slovenska zemlja po svoji vladi bolj zediniti, ne ostaja

*) Ni dolgo, kar je „Slovenec“ željo in prošnjo izrekel, naj kdo naših zgodovinarjev notranje-avstrijsko skupino temeljito prerečeta, „Novice“ donajajo zdaj ta le sestavek: Hvala!

Vredn.

druga pot, kakor da se ravná na historični podlagi.

To podlago ob kratkem naznanuje imé „notranjo-avstrijske dežele“, ker pod tem imenom je slovenska zemlja v največjih časih mnogokrat že bila zedinjena. Tako zedinjenje naše zemlje je pa veljalo ne samo v novih, temuč tudi v starih časih, in sicer še veliko večkrat, kakor se pa navadno meni. Naj sledeče besede ta izrek bolj pojasnijo.

Ako je resnica, kar je trdil poprej Vodnik, in dokazuje bolj obširno Trstenjak, da stari Panonci, Noričani, Karni in Istrijani so bili po narodu Slovenci, je to prvo spričevanje o zedinjenji naše zemlje. Res, da Panonija, Norik, Karnija z Istrijo in Venecijo vred so bile pod rimsko vlado posamezne dežele ali provincije; vendar večkrat, in po raznih stranéh so bile že takrat bolj zedinjene. Za Ilirsko se je mnogokrat klicala vsa zemlja od jadranskih morskkih bregov do srednje donavske pokrajine, Dalmacija, Panonija, Norik in včasih še Venecija in Istrija skupaj. (Apian. Bell. illyr.) Vojaške zadeve so dodale večkrat, da je bil en viši poglavar postavljen nad vso ilirsko stran; na pr. Septimi Sever od 180. do 193. leta po Kr., Avreli Klavdi pred 268. letom, Avrelijan do 270. in Avreli Prob do 276. leta, so bili poglavarji in vodvi vse ilirske strani, in so bili potem povzdignjeni na cesarski prestol (Herodian l. I. Pollio in 30 tyr.; Kopiscus in Probo). Po

vladni vredbi cesarja Konštantina 330. leta je zahodnji Ilirik, to je Dalmacija, Panonija in Norik, imel svojega vikarja ali namestnika, ki je stal pod višim poglavarjem italijanskim. Ko je Teodozi 394. leta rimsko carstvo razdelil na dvoje, je zahodnji Ilirik še skupaj ostal pri zahodnjem cesarstvu, in dalje od 493. leta po zmagi kralja Teodozija pri izhodnje-gotiškem kraljestvu.

Z Longobardi so se leta 568. poslednji nemški preseljevavci od Donave pomaknili v Italijo; za njimi tedaj so krog leta 592. prišli novi slovenski rodovi, ter so se razširili ob Savi, Dravi, Muri in Soči, in po njih se je okrepcal stari slovenski živelj v teh stranéh. Res, da takrat so Slovenci stokali pod jarmom divjih Avarov, pa oprostil jih je hrabri Samo krog 630. leta, in 36 let so Slovenci združeni pod njegovo vlado srečno bivali. Po Samotovi smrti je veči del Slovencev zopet prišel v avarsko stisko; majhen del ob Soči in Zilji je stal v longobardski oblasti, in drugi del na Korotanskem je stopil v bavarsko brambo. Premenil pa se je čas s Karolom velikim, in slovenska se je bolj zedinila.

Mogočni frankonski kralj Karol velik je namreč 774. leta si prisvojil longobardsko kraljestvo, je leta 788. tudi bavarsko vojvodstvo popolno zedinił s svojim posestvom; dalje so njegovi vojvodi na dveh krajih nazaj pobili Avare, in Istrija, Liburnija in še

tistih devet od nas že večkrat naštetih deželnih skupin. Tedaj dobi vsaka deželna skupina svojega zagovornika in varha na cesarskem dvoru. Zatorej dežele in narodi, ki že imate dvorskega kancelarja, deržite ga kot najdrajšo svetinjo in zastavo narodne in deželne samostalnosti; dežele pa in narodi, ki ga še nimate, poganjajte se in napanjajte vse žile, da ga dobite. Le bratom Slovakom svetujemo, naj ne razdirajo celine ogerske dežele in naj ne tirjajo posebne skupine in svojega kancelarja, — timveč naj se zvesto derže stare svobodne ogerske ustave, naj si pa na vso pomoč prizadevajo, da svoje rodoljube spravijo v deželni ogerski zbor in jih dobijo za nadžupane in druge uradnike.

4. Slednjič naj se prenaredé Šmerlingovi volilni redi. Ni nobena skrivnost, da je Šmerling volilne postave ali rede za deželne zборе tako osnoval, da Slavjani ne dobivajo toliko poslancev, kolikor jim jih gre po vsej pravici. Tako postavimo je volilni red za dalmatinski zbor res presneto čudno stlačen, da komej 20 000 Italijanov šteje v deželnem zboru več poslancev, kakor jih šteje 420.000 Slavjanov. Drugod sicer ni počenjal tako vnebovpijoče, vendar britke tožbe so se glasile od vseh strani. Prepričani smo, da novo ministerstvo ne bode počenjal tako.

Res prijazen veter je potegnil po slavjanskih deželah in vsem Slavjanom dal eno misel. Priča nam so časniki, po katerih veje en in isti federalistični duh. Le brate Poljake po bratovski prosimo in zaklinjamo pri živem Bogu, naj se derže svojih slavjanskih bratov in delajo v slavjanskem duhu! Tudi nam se dozdeva prav koristno in dobro, da! celo neobhodno potrebno, naj se slavjanski rodoljubi vseh plemen v katerem si koli bodi mestu ali kraju snidejo in pogovoré o daljnem svojem delovanju v duhu slavjanske sloge in vzajemnosti.

Deržavni zbor.

Naj povemo še nekaj od poslednje seje, ki jo je imela gosposka zbornica 26. t. m. Bila je 33. letošnjega dolgega zborovanja. Snidlo se jih je še precej skupaj in tudi nekaj starih ministrov, ki pa niso nič govorili. Reklo se je le, da bode grof Anton Auersperg besede prosil ter nekaj za ustavnost govoril, kar bi pa le veljalo no-

druge slovenske strani so bile med leti 789. in 799. pridjane frankonskemu kraljestvu. Od tedaj je južni del slovenske zemlje na desnem podravskem bregu stal pod oblastjo furlanskih vojvodov Henrika, Kadaloa in Balderika do 828. leta; severni del na levem podravskem bregu pa je slušal vojvode izhodnje pokrajine, med katerimi se zlasti pomni Gerold 811., in Ratbod 836. in dalje; pod njihovim poveljem so bivali posebni knezi raznih slovenskih strani. Za letom 828. se je veliko furlansko vojvodstvo razbilo, in le Istra in Furlanija ste ostali pod enim knezom, in s tem ste se bolj na italijško stran obračali; nasproti se je Krajna in zlasti slovenska stran med Dravo in Kolpo pridružila izhodnji pokrajini, da si ravno ste, kakor se kaže, za-se ohranili svoje kneze. (Primeri: „De Rubens Monumenta eccl. Aquil. p. 413 etc.“; naproti Anonymus „de conversione Carentan.“)

Ko se je velika frankonska država leta 843. razdrobila, je Karola velicega vnuk, Ludvik nemški, prejel vse izhodnje pokrajine; iz njegovih rok je njegov sin Karloman leta 854. dobil Korotan, in leta 876. še Panonijo. Po takem je bil veči del slovenskih dežel združen pod koroškimi vojvodi, med katerimi se dalje imenujejo Arnulf, Karlomanov sin, Luipold, Arnulf, Eberardin Bertold. Cesar Oton I. je leta 948. Korotan podelil svojemu bratu Henriku, leta 952. mu je izročil še Furlanijo z Istro; potem je bila vsa slovenska zemlja

vim ministrom. Pa tudi to se ni zgodilo. Najberže je čutil, da ne bi nič hasnilo. Lepih besed smo že tako dosti slišali! Tedaj je bilo posvetovanje samo o tem, kar je bilo na dnevnem redu. Knez Jablonovski je poročal o postavi za žganje ter nasvetoval, naj jo zdaj zbornica odobri, kakor so jo poslanci poterdili, da bode vsaj nekaj v tej zadevi storjenega. Zbornica mu je pritegnila. Potem je še grof Wickenburg poročeval o dveh železnicah na Češkem, namreč o Praško-Rakoniško-Hebskej in Košiško-Žaško-Homutovskej. Zbornica je naglo vse poterdila, kakor so bili poslanci nasvetovali, in prebralo se je vse v drugo in tretje, da je zdaj postava dogotovljena. Vse drugo se je prihranilo prihodnjemu zboru, prošnje pa so se izročile dotičnim ministerstvom. Kaj pa da so s §. 13. naredili, ne ve nihče nič povedati. —

Naposled nam gre še to omeniti, da je zbornica znane predloge grofa Thuna zavergši k dnevnemu redu prestopila. S tem je pokazala, da še ne vé, kaj je Avstriji prav za prav treba. Grof Thun namreč je nasvetoval, naj se vsa sistema predrugači, da nastopi bolje gospodarstvo, zbornica pa je po svojih govornikih terdila, da je že zadosti, če se opravila zljajšajo in bolj po prostem vredé in da se kolikor mogoče varčno gospodariti, dá, baron Lichtenfels je celo dokazati si prizadeval, da ni „deficita“, — to vse nam zadosti priča, da ti „gospodje“ še nimajo pravega zapopadka o deržavnih zadevah in da tedaj tudi pravih pripomočkov nasvetovati ne morejo.

In tako se je izvršilo tudi v gosposkej zbornici delovanje. Gosp. pervosednik se vzdigne in govori k slovesu primeren govor, v katerem ob kratkem razloži, kaj so storili in kako goreče so delali domovini v prid ter je še povdaril pravico do ustavnosti. Kako bode zanaprej, tega pa ni nič povedal. Na to vstane kardinal Ravšer in se v imenu cele zbornice pervosedništvu zahvaljuje za previdno in krepko vodstvo in upravljanje, čemur se sta pervosednik in podpervosednik posebej serčno zahvalila, — in končano je bilo!

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele niže-avstrijske.

Iz Dunaja. Δ▽ (Konec derž. zbora; — novi ministri). Alite, da sem dobro vedel, kaj da bode Ludovik Viktor ob koncu

zedinjena pod korotanskimi vojvodi do 1077. ali prav za prav do 1093. leta, samo razun tega, kar so si bili Madžarji prisvojili. V tem času so se za Henrikom I. poredoma vrstili vojvodi Henrik II., Oton, Henrik III., po tem cesar z imenom Henrika II., Konrad I., Adalbero, Konrad II., Velf, Bertold, Markvard in Luitold; pod poveljem teh vojvodov so stali posebni knezi in markezi v Furlanii, Istri Krajni, v gornji korotanski strani, in v doljni korotanski ali slovenski strani.

Z letom 1077., ali prav za prav, 1093., je ta edinost slovenskih dežel zopet začela razpadati; takrat je namreč cesar Henrik IV. Furlanijo, Istro in Krajno z delom slovenske strani podelil akvilejskemu patriarhu Sigehardu in po tem Vodalriku I. v oblast. Nasproti je Korotan, gornja in doljna korotanska stran za čas še ostala v oblasti koroškimi vojvodom; vendar zveza je bila če dalje bolj rahla. Štirski knezi Otokar V., VI. in VII., ki so se imenovali po mestu Štiri (Steier) poleg Anize, so si časoma do leta 1129. prisvojili vso gornjo korotansko stran, in so ji podelili ime štirske strani; Otokar VII. je leta 1249. podedoval še doljno korotansko stran do Save, in tedaj se je oboja stran skupaj klicala za Štirsko. Koroškim vojvodom Henriku mlajšemu, Engelbertu in njegovim naslednikom je po takem ostal sam Korotan, pa vojvoda Ulrik III. leta 1257. in dalje si je vedel toliko pomagati nasproti akvilejskim patriarhom, da je tudi Kranj-

deržavnega zbora govoril. Primerite govor, ki ga časniki celega donajajo, in to kar sem Vam pisal, in videli bote, da sem pravo zadel. Se ve da nemško-centralistični listi niso z govorom zadovoljni, — ni v njem besede o februarskem patentu, o deržavnem zboru, ali in kdaj se bode spet snidel itd. . . Pravijo, da v govoru ni nobenega programa! Cesar človek noče videti, tudi res ne najde, naj mu tudi v oči gleda. Nam federalistom je pa to dosti jasno, da bode skorej terden pas vse narode cele deržave objemal in da se bodo nekatere vse dežele zadevajoče potrebe tudi za vse dežele skupaj obravnavale, — tudi to nam je dosti jasno, da od februarskega patenta in ožega zbora ni rečeno besedice, in da se bodo zbori unkraj litavskih dežel skorej sklicali in tako ogerske razmere po ustavni poti zravnale, — vse to nam je jasno in nas preverja, da je Šmerligovi nesrečni sistemi konec in da se nastopi nova, vsa druga pot. — Komur pa to vendar oči še ne odpre, naj pomisli, da so skorej vsi stari ministri razun svojega očeta Šmerlinga, ki si je predsedništvo najvišje sodnije že od nekedaj za svoje stare dni ohranil, vsi djani ob službo in grejo na počitek. Srečno pot! Dobro pa došli vsi novi ministri! Belcredi je deržavni minister za vse predlitavske dežele, je predsednik ministerskemu svetovanstvu in oskerbljuje začasno tudi policijsko ministerstvo. Mensdorf je minister zunanjih, pl. Komers sodnijskih in grof Lariš finančnih zadev; — general Haler je začasni dvorski kancelar sedmigrški; — Esterhazy minister brez portfelja in Majlath kancelar ogerski. — Iz vsega, kar nemški časniki počenjajo, vidi se, da jim ministerstvo ni po volji, premalo jim ropoče in sladkih besed in obljub dela. Mi Slovani pa ne obsojemo pa tudi ne hvalisamo, — mi čakamo del in potem se bodemo tudi ravnali, bodemo novo ministerstvo podpirali ali podirali, kakor po svojih delih zasluži, — kar mi Slavjani tirjamo, je le — pravica in ravnopravnost! —

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. 31. julija. (Konec šolskemu letu na gimnaziji in normalki. — Parobrod.) Minulo saboto ob osmih se je končalo šolsko leto na tukajšnji gimnaziji; sami premilostljivi naš knezoškof so bili prišli in govorili šolski mladini kratko, pa jederno in serčno besedo. Gimnazijski letopis nosi na čelu zgodovinsk spis

sko spravi v svojo last. Med tem se je Štirsko ali Štajarsko še bolj odločilo od druge slovenske zemlje, in došlo je 1186. leta avstrijskemu vojvodu v dedšino. Nasproti so si velik del Istrijskega prisvojili Benečanje, drugi del Istrijskega in del Furlanskega so goriški knezi odtrgali od akvilejskega posestva; velicega dela na Krasu so se polastili devinski gospodje.

Iznova pa in naglo se je slovenska zemlja, skoraj vsa zedinila pod češkim kraljem Otokarjem II. Ta kralj je po smrti avstrijskega vojvoda Friderika II. 1246. leta na-se spravił z Avstrijo vred tudi Štirsko; 1269. leta po smrti koroškega vojvoda Ulrika III. si je za dedšino vzel Kranjsko in Koroško, vrh tega se je posilil za varha akvilejski cerkvi. Vendar njegovo gospostvo ni imelo obstanka; 1276. leta mu je cesar Rudolf I. vzel z Avstrijo vred tudi slovensko zemljo, ter jo je 1282. leta, razun Koroškega, izročil svojima sinoma Albertu in Rudolfu. Avstrijskim vojvodom in nadvojvodom iz habsburške hiše je po smrti vojvoda Henrika goriškega došlo Koroško, in 1374. leta po smrti kneza Alberta IV. goriškega Metlika in Istra; 1382. leta se jim je vdal Trst, 1492. leta so podedovali devinsko gospostvo; 1500. leta po smrti kneza Leonarda goriškega pa še goriško knežijo. Takrat tedaj, za cesarja Maksimilijana I. so bile zopet slovenske dežele zedinjene pod enim gospodarjem,

g. profesorja Graf Rajnerja pod imenom: „Die Feste der Republik Venedig.“ Povemo, da je ta sestavek tako lepo spisan in tako podučljiv in mikaven, da nismo letopisa iz rok djali, preden smo ga prebrali od konca do kraja, od 1. do 64. strani. Da bi nam g. grof Rajner Graf, rojen Slovenec na Kranjskem, tudi kaj napisal o starih Slovencih ali vsaj Slavjanih! — Dalje beremo v letopisu sporočilo o družbi v pomoč ubogim pa pridnim gimnazijalcem. Še le eno leto je ta družba stara in že je 450 gld. med uboge dijake razdelila, zraven pa vendar še 712 gld. 55. kr. v svoji zalogi shranila. Štipendije znašajo na leto 4985 gld. 90 kr., torej je več kot 5400 gld. minulo leto med uboge učence prišlo. Zraven pa še veliko dijakov po hišah jesti in drugih potrebnih reči zastoj dobiva: Celovčanje po pravici slovijo za doberosečne ljudi. —

Kar se gimnazijalne statistike tiče, štelo je to učilišče 386 učencev; med njimi jih je bilo 290 Nemcev in 96 Slovencev. Darila jih je prejelo 19, pohvaljenih jih je bilo: 53, prvi razred jih je dobilo: 250; — drugi razred in da smejo skušnjo iz enega predmeta ponoviti: 31, drugi razred, da morajo obsedeti: 19, preskušanih jih ni bilo: 13, — eden pa je dobil tudi 3. razred. — Danes t. j. 31. julija, se je pa na normalni končalo šolsko leto. Bila je najprej zahvalna maša, in potem pa slovesna daritev šolskih daril. — Tukajšnjemu jezerskemu parobrodu se je velika nesreča pripetila. Počil mu je kotel tako, da bo težko še za kako rabo. Že železnica ga je skorej na suho djala, — zdaj pa še tolika nesreča!

Iz Bekštajna. (Slovenščina in Šteben.) Dobro uro hodá od Loč proti zahodu prideš v Malošče. Če z višine na to vas pogledaš, prikupila se ti bode gotovo. Krog in krog je lepo polje in le strehe vidiš izmed gosto med hišami zasajenega sadnega drevja. Prelep pogled v cveteči spomladi! V tej okolici ni nobene vasi, ki bi bila tako zeló s sadnim drevjem prerasčena. Lep dokaz, da so bili predniki prav umni in pridni ljudje, ki zaslužijo, da bi jih zmirej skerbno posnemali. Malošče spadajo k štebenski fari. Farna vas Šteben je pičlo $\frac{1}{4}$ ure od Malošče proti severu na obnožju lepo zaraščene „Dobrave.“ Cela fara šteje nad 1.500 duš, in do lani so bili pri farni cerkvi redno tudi kaplani, in to skozi več ko 10 let iskreni domorodci, kakor č. gg. Dürnwirth, Božič, Valjavec, Ce-

pic, Globočnik. Tudi pred tremi leti umerli izgledni učitelj Šimon Vígele je mnogo let prav pridno in v veliko zadovoljnost tedanjega za narodno omiko velezaslužnega šolskega svetovavca g. Rudmaš-a v šoli obdeloval narodno polje. Zatorej se nahaja tukaj prav obilno odraščeni mladih ljudi, ki znajo slovensko brati; pa žalibog, da jim manjka prava narodna zavest. Veliko bolje bi pa bilo tu v narodnem obziru, ko bi ne bil celih 14 let od 1850 do meseca avgusta lanskega leta obširno bekštajnsko občino narodu odpadli župan nadomestoval. Ta in še nekateri njegovi prijatli — tudi izneverjeni sinovi slavne Slave! — so prostemu ljudstvu vedno trobili, da je le Nemeec tako rekoč — človek, Slovenec pa — rob (suženj); da Slovenci nikoli ne bodo Nemcev v omiki dosegli; da brez Nemcev in nemščine Slovincem ni živeti, itd., kakor take . . . preroke že poznamo. Leta 1863 so ti narodovi (??) prijatli, ki svoja pravila iz bolj radikalnih (prekucijskih) časnikov nabirajo, napravili celó prošnjo do sl. deželne vlade, naj se domači jezik iz domačih šol odpravi (!) in z nemškim nadomesti. Zavoljo te prošnje smo se z nemškutarji javno v časnikih *) sprijeli. Obveljala je naša postavna reč, slavna dež. vlada na ovo prositbo ni nič odgovorila, in pri nas se v šoli uči sedaj, kakor prej, na narodni podlagi in kakor postave zahtevajo. Pa očitno in skrivaj modri (!?) nemškutarški pedagogi še zmiraj rogovilijo zoper narodne šole; ali stari upliv se jim je vendar skercil.

Ko smo videli in slišali, da nam nemškutarji — in med temi sta najhujša dva, ki sta si — prišedši iz drugih krajev — pri nas lepo premoženje pridobila — naroda najdražje blago, narodnost namreč, podkopati hočejo, zbudilo se je v nas slovensko serce. Da kratko povem, napravili smo narodnjaki „slov. družbo,“ ktera nekaj čez 30 udov šteje. Kak hrup so nad to napravo nemškutarji iz celega beljaškega okraja zagnali, kako so nas obrekovali, tega ne bodem popisoval. Namen naše družbe je bil iz začetka, nemškutarjem pokazati, da nam njih naklepi niso po volji, da hočemo z združeno močjo braniti svojo narodnost, in da naj se po naši družbi drami v ti okolici narodna zavest. Hvala Bogu!

*) Glej „Drapost:“ Offene Sprechhalle Nr. 15, 25, 31. (Beilage) l. 1863. Pis.

naš blagi namen je blagoslovil On, ki vlada vse rodove. Pri volitvi lani se je razderl nemškutarški občinski odbor, v sedanjem so narodnjaki v množini, sedaj imamo narodu prijaznega župana; ljudem tu okrog so besede: „čitalnica,“ „Slovenec,“ „živijo“, itd. že dosti gladke, in če se preveč ne motim, tako bode bekštajnska občina v malo letih štela lepo število verlih rodoljubov. Slava tedaj vsem udom „slov. družbe,“ ki so se tako verlo ob času skušnjave za narodno reč potegnili! Le škoda, da se družniki ne morejo pogosto zbirati, ker predalječ narazen stanujejo. Pa nič ne dé; le vsaki v svoji vasi delaj za svoj narod! „Bratje, Slovenci smo!“

Štebenski župnik, g. Josip Mišic, so že bolj star mož. Pa kažejo se povsod pravega Slovence. V šoli, kamor prav skerbno kerščanski nauk učiti hodijo, govorijo, kolikor le mogoče, čisto slovensko, spodbujaje učence, naj se skerbno maternega jezika učijo, in priporočaje družbo sv. Mohora z lece. Žalibog, stari gospod pa morajo tu marsikaj nemilega preterpeti. Možuni, ki so zoper slovenščino, so tudi g. župniku veliko veliko hudega naklonili. Pa temu se ne moremo čuditi, če pomislimo, da ti ljudje, kakor sem že omenil, se napajajo z duhom, ki veje po katoliški veri in slavjanskemu narodu nasprotnih časopisih. — Družba sv. Mohora šteje letos v štebenski fari 8 družnikov. To je le malo za veliko faro, pa nadjamo se, da jih bode prihodnje leto več.

Od Malošč naprej prideš v dobri četert uri do čednega kraj poti zidanega poslopja. To je dom in pivárnica našega novega župana Jan. Dermuc-a, po domače Pekiča. Tukaj najdeš izgledno gospodinjo in pravega gospodarja. G. Jan. Dermuc je v vsakem obziru poštena duša, prijatelj šoli in slovenščini, in občina si je svojega najpripravnejšega moža za župana izvolila. Le to g. D. obmiluje, da ni slovenskega pisanja vaju, česar so pa nekdanje šole krive. Da bi se privadil slovenskega branja, si je že drugo leto „Um. Gospodarja“ naročil, in morebiti tudi „Slovenec“ kmalo tje priroma. Izverstni časopis „Zukunft,“ ki se z moško besedo poteguje za našo narodno reč, bere g. župan v zvezi z pisavcem nazočnih verstic. Ravno sedaj je dal tudi slovenski nadpis nad duri v občinsko pisarnico narediti. To bode pač našim nemškutarjem, posebno pa staremu županu, ki

in tako so ostale pri Avstrii in habsburški rodovini do sedanjih časov.

Pomniti se mora vendar, da je v tej dolgi dōbi slovenska zemlja dvakrat bila v nevarnosti, da bi ne bila za vselej se razčepila. Prvikrat je bilo to, ko sta vnuka cesarja Maksimilijana Karol V in Ferdinand I. avstrijske dežele hotela med seboj razdeliti; takrat si je Karol hotel Gorico, Trst, Kras, Istro in Metliko pridržati in jo s španjskimi deželami zediniti. Pa blagi stanovni kranjske dežele so se uprli zoper tako početje, in niso nehali terjati, dokler 1522. l. ni bila nova pogodba med cesarskima bratoma storjena, po kateri so slovenske dežele skupaj ostale pri Avstriji. Drugikrat je bilo v poslednjih časih, ko so Francozi s silo posedli Primorje, Kranjsko in gornji Korotan 1806. leta; pa njihovo gospodarstvo je trajalo samo do 1813. leta, in potem je prišel še tisti del slovenske zemlje k Avstrii, ki je poprej stal pod beneško oblastjo.

Zemljepisna lega, narodni vpliv in zgodovinska zveza je Štajarsko, Koroško, Kranjsko in Primorje tudi po tem tesneje skupaj sklepala, ko so bile te dežele z mnogimi drugimi deželami združene pod avstrijskimi vladarji; mimo drugih avstrijskih dežel se jim je kmali prilastilo ime „notranja Avstrija“, in s tem imenom so imele skoraj vedno nekaj skupnega v političnih rečeh, pa tudi v sodnijskih, vojskih in v verskih zadevah.

V posebno celino se je Štajarsko, Koroško, Kranjsko, Goriško, Trst in Istrijsko zedinilo po zadnji volji cesarja Ferdinand I. 1564. leta; njegov tretji sin Karol II. je prejel te dežele v dedšino, si je odbral v Gradcu svoj sedež, in je ondi vstavil notranjo-avstrijsko vlado. Blagi stanovni teh dežel so bili v raznih zadevah bolj v tesni zvezi med seboj; pošiljali so si poročnike, skupaj so odpravljali odbornike na cesarski dvor, zlasti so se v večimnožini snidili na občnem zboru v Bruku 1578. leta. Ko je 1619. leta nadvojvoda Ferdinand II. prišel na cesarski prestol, se je „notranja Avstrija“ zopet združila z drugimi avstrijskimi kronovinami; vendar posebna „notranje-avstrijska vlada“ je še ostajala v Gradcu za Štajarsko, Koroško in Kranjsko skupaj. Za čas cesarice Marije Terezije je nad notranje-avstrijskimi deželami stala „visoka reprezentacija“; cesar Jožef II. pa je 1782. leta zopet odločil vesoljnega poglavarja za Štajarsko, Koroško in Kranjsko s Primorjem, dasiravno ta naredba ni za dolgo obstala. Še o poslednjih prenebah za vlado avstrijskih dežel je bil mnogokrat glas, da bi se eno poglavarstvo odločilo za notranje-avstrijske dežele.

Ravno tako kakor v političnih rečeh se je pred časom v sodnijskih rečeh obračalo iz posameznih dežel na notranje-avstrijsko vlado v Gradcu. Ko je pa 1785. leta ondi nehalo vesoljno poglavarstvo, je ostala saj

edina viša sodnija za notranjo Avstrijo; le da je bila prestavljena v Celovec, dokler vladne prenebe 1850. leta niso stopile na svetlo.

Tudi vojaške zadeve so Štajarsko, Koroško, Kranjsko in Primorje nekdanj edinile; na eni strani je bil dolgoleten boj zoper grozovite napade divjih Turkov, na drugi strani bila je večkratna vojska zoper Benečane. Vse notranje-avstrijske dežele so skupaj skladale stroške za brambo unanjih mejnikov, skupaj so odbirale vojake za boj z karlovško trdnjavo je 1579. leta dajala Štajarska, Koroška in Kranjska delavce in pri Sisku so se bili 1593. leta hrabri vojak iz vseh teh dežel. Še celó v veliki francoski vojski 1809. leta je stopila posebna notranje-avstrijska vojna na noge, in brambovci imenovanih dežel so bili namenjeni v eno stran.

Kar pa se tiče cerkvenih zadev so se tiste zlasti edinile v verskih prenebah 16. stoletja, in v odpravljanji nove vere v začetku 17. veka.

Da se pové še poslednja beseda o šolskih zadevah, je to, da vseučilišče v Gradcu je bilo 1586. leta ustanovljeno za „notranje-avstrijske dežele“ skupaj.

Po vsem takem tedaj glas o zvezi notranje-avstrijskih dežel ni tako nov, ni še le od večerajšnjega dneva, vreden je tedaj resnega prevdarka.

je sedaj še odbornik, po volji, kakor — Rimljanu post! Naj jim le preseda! Le povsod pokažimo, da smo Slovenci!

Iz Ljubljane. Lomski. (Konec.) (Čitalnično stanovanje in narodni dom). Znano je, da je najpervo slovenska rodoljuba mladina v Ljubljani delala in delala, zbirala in posvetovala se, kako bi bilo ustanoviti čitalnico in Sokol. Ko so pa naši glavarji videli, da imajo te misli životno moč v sebi, postavili so se jim na čelo. Znano je dalje, da so vneti rodoljubimnogo pisali o potrebi slovenske matice, in da je slavni g. dr. Toman slovesno izrekel: *Denes bodi slovenske Matice prvi dan!* Štanjerci pa da so naglo potem v Ljubljano poslali pravila z nabranimi novci vred. Tudi tej napravi so se glavarji na čelo postavili, ker se jim je videlo, da jo bode mogoče osnovati, in da mora iz nje izvirati vsemu narodu obila korist. Kdo si pa upa tajiti, da „narodni dom“, v katerem bi lahko prostor imela čitalnica, Matica, Sokol in morda še kaj drugega, ne bi dajal slovenskemu narodu velike koristi? In vse slovenstvo menda bi si tako hišo vendar moglo napraviti na delnice, kakor se je zidala tudi ljubljanska kazina, ktere ni postavljaj ves narod, pa je vendar že zdaj poplačala skoro vse delnice. Dva razumna, a gotovo ne prenapéta rodoljuba sta prva izprožila to misel, ktere bi se brez dvombe ves narod z veseljem poprijel, samo da bi jo hoteli osvojiti veljavni možje, kteri imajo novce, ime in mogočne prijatelje, — toda veljavni možje molče ter od daleč gledajo; ta misel bi kmalu odmevala po vseh slovenskih pokrajinah, ko bi le mnogozasluzne in veliko veljavne „Novice“ o njej prinesle živo povabilo — a škoda, da tudi „Novice“ nimajo prostora za tako preimeno napravo, kakoršna je Slovencem „narodni dom.“ G. Malič hoče imeti za svojo hišo s prostornim, lepim vertom 100.000 gld. To je res veliko novcev, posebno tacim, kteri niti 100.000 kr. nimajo, kakor je mahljivo rekel nek slovenski glavár, ko je bilo o tej stvari govorjenje; a g. Malič rad pusti 50.000 gld. hiši na dolgu, in ostalih 50.000 gld. bi na delnice ves narod menda vendar le zmogel! Saj se te narodne osnove ne bi udeležili samo Ljubljančanje, ampak vsi imétni rodoljubi po Kranjskem, Koroškem, Štajerskem, Primorskem, Terzaškem itd., in novcev ne bi darovali, temu le posodili. Samo začeti bi se moralo! Maličeva hiša od same c. k. pošte, ktera bi tudi potem še lahko v njej ostala, skoro le za prostore pri tléh, kterih niti vseh nima, dobiva po 2.500 gld. obresti na leto. — Kar je „Triglav“ razdvojil, naj bi zopet združil „narodni dom.“ Ali to so le prazne sanje! Ljubljanski voditelj se te misli ne poprimajo, pa naj bi se tudi zastoj dobila vsa ta hiša in ves njé prostorni vert! —

Predno zveršimo sestavek, moramo resnici na ljubav opomniti, da je med našimi veljaki v Ljubljani mnogo bistroumnih, z dušo in telesom za slovenstvo vnetih rodoljubov, kteri imajo pa svojega posla toliko, da so do zdaj še vselej in povsod glasovali in terdili za drugimi, na ktere so se zanašali, kakor sami náse, ker niso utegnili v roko jemati zlate vage mirnega preišljevanja, da bi bili te zadeve sami preiskavali. Ti možaki naj mirno oči odpró, in videli bodo, da je prišel čas, v katerem je treba ščit vzdigniti za narodno korist, ki je več vredna in svetejša, nego prijateljstvo nekterih še tako mogočnih osob. Naj se pozabi vse prazno sovraštvo, vsa nerodovita strast, in namestu tega naj se dobro pretehtajo sedanje tako važne okolnosti ljubljanskega slovenstva, posebno ljubljanske čitalnice, za ktero smo celó slišali govoriti, da je dobila v zadnjih prepirih tako rano, da ne more več preboléti! V tako težkej dobi morajo vsi rodoljubi kakor en mož stati okoli čitalnice, ne pa v beg se podati, odpovedati se dozdanjega častnega mesta in siroto čit-

alnico samo zapustiti. Kdo tega ne čuti, za kako zeló važno reč zdaj gré, če res gre za obstanek ljubljanske čitalnice? Ali kdo pa tudi ne umeje, da se ta rana čitalnici najlože zaceli s tem, da jej odpremo „narodni dom“, ker potlej nihče več ne bode mogel terditi, da je bila kdaj ranjena, ampak da se je le po majhnem viharčku sijajno povzdignila narodu na blagoslov in na večno slavo tistim, kteri bi jej pomogli do tacega sedeža. — Ljubljana je geografično središče vsega slovenstva, torej najugodnejše položena, da bi v sebi zbrala vse, kar povzdiguje slovensko čast in pospešuje narodni napredek. Slovenci političnega središča nimamo, zato naj pa v zmoti vsaj ne mislimo, da je geografično središče tudi samo ob sebi že duševno središče. To središče je treba še le ustanoviti; ali pri tacem delu ne gre številiti po vinarjih in krajcarjih, ker po tem načinu bi do zdaj tudi slovenske Matice ne bilo. Ko bi Ljubljana hotela res vredna biti dragega imena slovenskih Atén, morala bi iz sebe v blagodejnih žarkih omiko razsevati po vseh krajih, koder prebivajo našega naroda verli sinovi, koder se prepevajo mile slovenske pesmi; morala bi imeti „narodni dom“ poleg slovanske tiskalnice in vsaj vse perve politične in lepoznavske časnike; naposled bi morala tudi imeti slovensko gledališče, kteremu bode pa najberže treba počakati zanamcev, da ga povzdignejo. Za terdno se nadjamo, da naši radodarni rodoljubi teh reči ne bodo zaničeváje prezirali, ampak da vse dobro in na tanko presódijo, ter da se potem poprimajo dela, ktero jim bode priporočal njihov bistri um in njihovo narodno serce; nadjamo se tega tem bolj, ker upamo, da bodo hoteli z dejanjem pokazati, da ni res, da razum ostarelih naših slavnih pervakov namreč ni v Ljubljani možganov, kteri bi mogli sami zase kaj krepkega misliti, kaj važnega in velicega začeti in dokončati. Naj možaki naši, na ktere je v tej kočljivej dobi toliko slovenske koristi operete, ne pozabijo, koliko oni lahko pripomorejo, da se narodno gibanje v Ljubljani zopet naravná v tako strugo, po ktere se bode točilo nam na slavo in zanamcem na blagost.

Toliko se nam je potrebno zdelo spisati, da se priprostej resnici vrata in marsikomu oči odpró.

V Celju dne 23. julija 1865. B. (Kakšni so nekteri naših „domoljubi?“) — Celje je, če se ne motim, znano ko domoljubno mesto, dasiravno gnjezdi v njem zraven iskrenih domoljubov obilna tropa hudih protivnikov slovenskej narodnosti. Da ti vse sile in žile napanjajo, naj se potlačí slovenski živelj, naravno je sicer, ali nikakor nam ne more razjasniti ravnanja nekterih našincev, „domoljubov“, kakor se radi imenujejo. To so ti gospodje, kterih imena so zapisana med prvimi ustanovniki „Slov. matice.“ To so gospodje „domoljubi“, kakor sem rekel, kterim je na razvitku domačega slovenstva in domače književnosti toliko ležeče, kakor brezumni živinici na zvoniku nemške cerkve, za kterega zidanje ravno vozi kamenje in opeko (če še ne veste, povem Vam, da se pri nas ravno sedaj že davno začeti zvonik nemške cerkve marljivo stavi), gospodje, ki pravijo, da Slovencem novih knjig celó ni potreba, da lahko živimo brez „Slov. Glasnika“, brez „Slovenca“ in skorej da so tudi „Novice“ odveč. Ne čuditi se — golej resnici!

Dobro vem, da si tudi ti „Slovenec“ ponižno poterkal na vrata teh gospodov „domoljubov“, vem tudi to, da so te „als ein ganz überflüssiges Unternehmen, das sich auf die Länge ohnehin nicht zu halten vermag.“ neusmiljeno odpodili. Žalostno! To, po čemur smo že dolga leta sem neprenehoma zdihovali, to kar je edino sredstvo, da se želje in zahteve narodove očitno izjavljajo, to, brez česar si že tako majhni in zaničevani narodič slovenski med

silnimi tovarši svojimi najsvetejših pravic pridobiti ne more: eden edini neodvisni politični časopis, ki je edino glasilo narodovo in brez kterega, tako rekoč narod ni narod, vsaj v nekem oziru ne, — to je tem gospodom in „domoljubom“ že preveč, celó nepotrebna reč?!

To so dalje gospodje, ki si naročujejo in ki podpirajo rajši tuje, še celó Slovencem in Slavjanom sploh sovražne časnike, kakor n. p. „N. f. Presse“, „Alte Presse“, Graško „Tagespošto“ i. t. d., med tem ko domačim časopisom in domačemu slovstvu odrekajo vsako pomoč. Nismo ravno za to, da si Slovenci naročujejo brez potrebe tujih časnikov; ali če že kdo ne more drugače živeti, naj bere, kar mu drago, pa nikar, za Božjo voljo nikar, zraven ne zanemarjati za ubogi naš narod koristnik in potrebnih naprav.

Blagor mu, komur je sreča mila, ali nikar us zabimo, da smo dobili od domače zemlje, od naroda svojega vse, kar imamo, da nam je torej sveta dolžnost, od obilnosti svoje podpirati najpoprej domače naprave. Pomislite!

Rad bi videl, ko bi naši gospodje „domoljubi“ brali te le moje verstice, ki sem jih napisal gotovo le iz blagohotnega namena, akoravno že naprej vem odgovor njihov, namreč: da se ti „Slovenec“ — po sili vrivaš ljudém, ki te nočejo! To so domoljubi?!

Duhovske zadeve.

Ljubljanska škofija: Umerla sta gg. Dobravec Peter, župnik v pokoju v Radomljah, in Partel Jožef, župni oskerbnik na Češnjah. R. I. P.!

Najnovejše.

Deržavni minister grof Belcredi je poslal 31. julija vsem deželnim poglavarjem predlitavskih dežel okrožno pismo, v kterem to le pravi: Naj poglavarji na to gledajo, da se oblastnije ne samo le bolj postavam primerno, bolj krepko in dostojno, ampak tudi tako obnašajo, da se vidi, da zastopijo prosto, samostalno gibanje vseh moči. Oblastnijam naj bode dolžnost, samostojno gibanje in upravo podpirati, do samostojnih društev spodobno se obnašati in ž njimi lepo zastopnost uterditi; — dalje pismo kratko našteva dolžnosti političkega uradnika; pisarije in dopisovanja bode sicer tudi zanaprej treba, pa veliko manj, kakor do sedaj; z deržavnim blagom vestno in varčno ravnati, je dolžnost vsakega uradnika. G. minister priporoča, naj se javno mnenje, kakor se glasi po časnikih, ako se na resnico opira, spoštuje, in naj se v deželah, po kterih živi več narodov, na vse strani ravná pravično in nepristransko. Uradnija in vsak njen posamezen uradnik ima z ljudstvom obravnavati v ljudstvenem jeziku.

Loterija.

Terst.: 5 8 39 44 56.

Žitna cena.

v	pšenice		reži		ječmena		ovsa		turšice		
	gld	k	gld	k	gld	k	gld	k	gld	k	
Mariboru	3	45	2	80	—	—	1	80	2	80	
Celju	3	90	2	90	2	60	1	90	3	—	
Ptujem	3	30	2	70	2	—	2	—	2	80	
Ljubljani	3	62	2	60	2	20	1	90	2	75	
Kranju	4	5	2	90	—	—	1	80	2	80	
Novemestu	4	40	2	9	2	40	1	50	2	90	
Gorici	3	70	—	—	—	—	—	—	—	2	30
Celovcu	4	31	3	1	2	50	1	94	3	50	
Terbižu	5	25	4	10	3	50	2	90	4	50	

Dunajska borsal. avgusta 1865.

Bankine akcije	793
Kreditne	176.30
London	110.10
Novi zlati	5.27 1/2
Srebro	107.25